

FÖRENINGEN FÖRINTELSENS ÖVERLEVANDE
The Association of Holocaust Survivors in Sweden
Box 12091, 102 23 Stockholm, Sweden
E-mail: ffosverige@gmail.com

Yttrande 2020- 08-17

Kulturdepartementet 103 33 Stockholm

Yttrande över betänkande SOU 2020:21 Sveriges museum om Förintelsen

Diarienummer: Ku2020/01036/KL

Sammanfattning

Främlingsfientliga, antidemokratiska och antisemitiska krafter breder ut sig i Europa och här i Sverige. Vi som är medlemmar i Föreningen Förintelsens Överlevande har alla en direkt koppling till Förintelsen och vi vet hur snabbt dessa destruktiva krafter kan få fäste. Vi är övertygade om att bildandet av Sveriges museum om Förintelsen kan komma att spela en viktig roll i att motverka dessa krafter.

Föreningen Förintelsen Överlevande ser mycket positivt på att det inrättas ett museum i Sverige om Förintelsen, där man ska lyfta fram berättelser från överlevande, och där Förintelsen som ämne och forskningsfält ska lyftas fram i sin egen rätt. Vi instämmer också i utredningens analys att Förintelsen utgör en viktig del av såväl Europas som Sveriges historia och kulturarv.

Vi instämmer i utredningens förslag om att museet ska inrättas som en egen myndighet och att man avser att ge museet en bas i egna samlingar, med en basutställning och med en stark forskaranknytning.

Enligt vår mening är det viktigt att forskningsinriktningen kompletteras med en tydlig publik och pedagogisk inriktning. Här kan utredningens förslag behöva utvecklas. I det arbetet är det viktigt att den kompetens och erfarenhet som byggt upp inom Forum för Levande historia tas tillvara.

Överlevande från FFÖ har i många år besökt skolor och andra institutioner. Varje år får genom FFÖs försorg tusentals skolelever höra en överlevande berätta om sina egna upplevelser under Förintelsen. Vi har samlat på oss en kunskap och ett kontaktnät som vi gärna ställer till den fortsatta utredningens och det framtida museets förfogande.

Att museet på sikt får en egen byggnad tycker vi är nödvändigt, men samtidigt är det viktigt att så snart som möjligt komma igång med arbetet att få museet på plats. Vi föreslår därför att ett samarbete med en befintlig institution sjesätts, som en tillfällig lösning, med den uttalade målsättningen att museet ska få en egen byggnad så snart som möjligt.

Vi anser också att det är helt centralt att museet förläggs till Stockholm. Det ger möjlighet för skolklasser från hela Stockholmsområdet och Mälardalen att enkelt besöka museet. Stockholm har också många besökare under året. Här finns även närhet till akademiska institutioner, som forskar kring Förintelsen och angränsande ämnen. Genom att förlägga museet till rikets huvudstad ger man, inte minst, en viktig signal om den dignitet man vill ge denna del av Sveriges historia.

Vi uppskattar också att utredningen betonar att det är viktigt att komma igång med arbetet skyndsamt eftersom många överlevande är gamla och det blir allt svårare att samla in vittnesmål och artefakter.

Kapitel 4 Forskningsperspektivet

Vi instämmer i utredningens synpunkt att det är centralt att museet har en stark forskaranknytning. Vi menar att det utgör ett försvar mot de förnekanden, förvanskningar och relativiseringar av Förintelsen, som vi tyvärr ser allt mer av. Här vill vi understryka vikten av att placera de överlevande och deras upplevelser före, under och efter Förintelsen, liksom deras efterkommande, i centrum (4.3.4). En stark forskningsinriktning innebär också att man, grundat i fakta och forskning, kan ha en dynamisk syn på Förintelsen; forskning leder till nya insikter som kan inkorporeras även i den publika och externa verksamheten. En stark forskaranknytning, med fokus på Förintelsen, gör också att museet i sin verksamhet kan vara en stark röst när det gäller att relatera till och föra dialog med angränsande frågeställningar och processer i samhället. Det kan t.ex. handla om att göra bilden av Sveriges agerande under Förintelsen mer komplex och mångfacetterad.

Kapitel 5 Museets inriktning

5.2 Museets inriktning och uppdrag

Föreningen Förintelsens Överlevande (FFÖ) ställer sig bakom museets inriktning såsom den är formulerad på sid 102.

5.2.1 Förmedla kunskap om Förintelsens historia

Vi vill speciellt betona att utgångspunkten bör vara att detta är ett kunskapsområde ”i sin egen rätt”. Med den utgångspunkten, att detta utgör ett eget unikt kunskapsområde, kan sedan berättelser och kunskaper om Förintelsen användas som referens till andra folkmord och historiska händelser, eller till händelser och processer i vår egen tid. Utgångspunkten för museet måste dock hela tiden vara att så sant som möjligt berätta om Förintelsen.

5.2.2 Berättelser från överlevande med anknytning till Sverige

Vi ser mycket positivt på att överlevandes berättelser ska stå i centrum, men vi vill även att de erfarenheter och reflexioner som barn och barnbarn till överlevande i Sverige har ska finna plats i museets verksamhet. Vi tycker att formuleringen; ”i rimlig utsträckning” är för vag i detta sammanhang (sid 106).

5.3 Förslag på uppdrag

FFÖ ställer sig positivt till formuleringen av uppdraget på sid 114.

5.3.1 Föremålsförvaltning och dokumentation

Det finns, som sägs i utredningen, ett behov av att snarast inleda insamlingen av föremål. Det är då viktigt att de överlevande, eller deras efterkommande, som skänker föremål, kan göra det i trygg förvissning om att föremålen tas om hand på ett bra sätt för framtiden. Vi befinner oss i en brytningstid vad gäller hur vi ska minnas Förintelsen och vi har fortfarande möjlighet att samla in föremål och få en bra bild över dessa föremåls bakgrund och historia. Detta gäller naturligtvis även insamlingen av vittnesmål från överlevande.

5.3.2 Publik verksamhet och förmedling

Utformningen av den pedagogiska och publika verksamheten kan behöva utvecklas ytterligare utöver det som tas upp i utredningen. Det handlar om frågeställningar som: Vilken, vilka målgrupper är

prioriterade? Hur ska de nås? Hur ska framgång i denna del av museets verksamhet mätas? I det arbetet är det viktigt att den kompetens och erfarenhet som byggts upp inom Forum för Levande historia tas tillvara.

I detta sammanhang är det värt att nämna hur överlevande från FFÖ i många år besökt skolor och andra institutioner. Varje år får genom FFÖs försorg tusentals skolelever höra en överlevande berätta om sin egna upplevelser under Förintelsen. Vi har samlat på oss en kunskap om hur dessa situationer påverkar elever och andra åhörare och vi har också ett levande och aktivt kontaktnät med intresserade skolor och andra institutioner som vi gärna ställer till den fortsatta utredningens och det framtida museets förfogande.

En viktig del av museets verksamhet kan vara att ge utrymme för skolklasser, som besöker museet för att ta del av berättelser från överlevande eller efterlevande i samklang med läroplaner. Museet kan också utgöra en naturlig referenspunkt för de skolklasser och andra som besöker lägren i Polen. Här kan också vetenskapliga konferenser eller andra seminarier kring Förintelsen hållas.

Som sägs på flera ställen i utredningen är det viktigt att insamlingsarbetet både vad gäller berättelser och artefakter sker så snabbt som möjligt. Vi skulle också vilja framhålla att det är viktigt att den basutställning som ska tas fram skyndas på så mycket som möjligt och den tidshorisont på två till tre år som anges i utredningen bör kunna kortas.

Kapitel 6 Verksamhetens organisation och lokalbehov

6.2.1 Oberoende och legitimitet & 6.3.1 En ny fristående myndighet

Museet bör inrättas som en egen myndighet i enlighet med utredningens förslag.

Från FFÖs sida vill vi understryka behovet av att museet kan utöva en självständig verksamhet och att de skrivningar som finns i museilagen ger en bra bas för att museet ska hålla armlängds avstånd från politiska direktiv och styrning.

Vi vill också försäkra oss om att det konkreta arbetet med att förverkliga Sveriges museum om Förintelsen kommer igång så snart som möjligt och föreslår att man undersöker möjligheten att i ett inledande skede upprätta ett samarbete med en befintlig institution, inom vilkens administrativa ram det nya museet kan börja formas, men med den uttalade förutsättningen, att det nya museet är en självständig enhet och att det så snart som möjligt ska knoppas av i en egen verksamhet och i en egen byggnad.

6.3.1 Museet interna styrning

Vi anser att det är viktigt att det i museets styrelse finns representanter för civil- och forskarsamhället med ett reellt inflytande över verksamheten. Expertkunskap kring Förintelsen och erfarenhet att förmedla kunskap kring Förintelsen bör vara en viktig utgångspunkt för styrelsens sammansättning.

Vi anser också att det är viktigt att kompetens och erfarenhet från internationella forskarmiljöer och museer som berättar om Förintelsen, får ett starkt inflytande över utformning och drift av museet. Det ger museet ett inbyggt internationellt nätverk och en kritisk blick utifrån som kan utveckla verksamheten.

6.3.2 Uppdrag att påbörja insamlingen

Det bör vara den tilltänkta organisationskommitténs första prioritet att så skyndsamt som möjligt påbörja insamlingen av berättelser och artefakter. Många överlevande är gamla och det är bråttom.

6.7 Bedömning rörande frågan om lokalisering

Museet bör förläggas till Stockholm. Det ger skolklasser och andra intresserade från Stockholm och Mälardalen möjlighet att enkelt besöka museet. I Stockholm finns också många besökare under året. Här finns också närhet till akademiska institutioner som forskar om Förintelsen och angränsande ämnen. I Stockholm finns också gott om platser med anknytning till Förintelsen som enkelt kan nås. En sådan plats är minnesmonumentet vid stora synagogan i Stockholm med drygt 8 000 namn på anhöriga till överlevande i Sverige som mördades under Förintelsen. Genom att förlägga museet till rikets huvudstad ger man, inte minst, en viktig signal om den dignitet man vill ge denna del av Sveriges historia.

Föreningen Förintelsens Överlevandes remissyttrande har föredragits för styrelsen av Tommy Ringart

Stockholm den 17 augusti 2020

Tommy Ringart
Ordförande

Tobias Rawet
Vice Ordförande